

Technika karmy · Osudy duše mezi smrtí a novým narozením

Bytostné články ve smrti a spánku

Cestám karmy lépe porozumíme, podíváme-li se na osudy lidské duše mezi smrtí a novým narozením. Dnes se tedy budeme zabývat některými výhledy na cestě, kterou musí duše urazit mezi smrtí a novým narozením. Má se před námi rozvinout obraz osudů duše po smrti. A protože se člověk svými myšlenkami do těchto oblastí vžívá a přivývá jim teprve pozvolna, může být velmi užitečné, jestliže se takovýmito myšlenkami ve své duši tu a tam zabývá.

Chceme-li se zabývat osudem duše po smrti, musíme si především uvědomit, že poté nastane úplně nový vztah mezi lidským nitrem a okolními světy. Je vždycky dobré nalézt paralelu mezi smrtí a spánkem. Člověk takový, jaký před námi stojí, se skládá z různých článků. Máme před sebou v první řadě fyzické tělo. Jeho jakýmsi praobrazem je éterné tělo. Éterné tělo je v jistém ohledu tvůrcem fyzického těla. S jistou relativní oprávněností lze říci, že éterné tělo se podobá fyzickému tělu. Zejména v horní, hlavové partii je éterné tělo jakýmsi zdvojeným obrazem fyzického těla. Éterné tělo je nositelem temperamentu, ale také představ, které se usazují v duši. Stane-li se nějaká představa přetrvávajícím vlastnictvím člověka, takže je stále k dispozici, znamená to, že se vtiskla do éterného těla. Éterné tělo je nositelem paměti a nejhustší část éterného těla je nositelem svědomí. Třetím bytostným článkem člověka je astrální tělo, nositel žádostí a vášní, přání, která se v

člověku vynořují v důsledku jeho potřeb. Pevná hranice mezi éterným a astrálním tělem neexistuje. Čtvrtým článkem lidské bytosti je Já. V něm spočívá zárodek nesmrtelného člověka: duchovního člověka neboli *átma*, životního ducha neboli *buddhi*

a duchovního svébytlí neboli *mañas*.

Když člověk leží v posteli a spí, zůstávají éterné a fyzické tělo navzájem spojené. Vyzvednuto je astrální tělo. V noci se bolesti a radosti a také všechny další pocity zanoří, protože astrální tělo je odděleno od těla fyzického, a nemohou být tedy vnímány. Jinak je tomu, když člověk projde branou smrti. Máme pak co dělat s fyzickým tělem, které bylo éterným tělem opuštěno. Ve spánku éterné tělo neopouští tělo fyzické, kdežto ve smrti ano.

Vzpomínkové tablo

Fyzické tělo se po smrti rozkladem nebo spálením rozplyne a jeho části jsou navráceny fyzickému světu. Astrální a éterné tělo pak zůstávají nějakou dobu navzájem spojené. Je to důležitý okamžik v životě po smrti: Ve chvíli, kdy se éterné tělo oddělí od těla fyzického, ale je ještě spojené s tělem astrálním, předstupuje před duši člověka v podobě vzpomínkového tablo celý jeho život. Je tomu tak proto, že éterné tělo je prostě nositelem paměti. Dokud je éterné tělo spojené s tělem fyzickým, je paměť poutána na síly fyzického těla. Jakmile je éterné tělo po smrti z fyzického těla vyzvednuto, vše se v duši vynoří současně jako vzpomínkové tablo.

Obvyklým vědomím je zprvu obtížné si představit, jak může duše tak dlouhé období přehlédnout v jednom jediném okamžiku. Podstatný je však ještě jeden moment. Ve fyzickém světě je pro člověka každý prožitek spojen s bolestí a radostí, s libostí a nelibostí. A když si člověk v obvyklém fyzickém životě vzpomíná, co prožil, libost a nelibost se ve vzpomínce opět vynořují. Po smrti však jsou bolest a utrpení vymazány. Jsou to objektivní obrazy, které nám nepůsobí bolest, obrazy, které v nás nevyvolávají žádné osobní pocity.

Takové vzpomínkové tablo se výjimečně může objevit v životě i jinak, například u lidí, kteří se topí nebo se nacházejí v jiném ohrožení života. V případě těchto věcí je nejlepší uvést

takové svědky, kteří nechtějí o skutečném duchovním bádání vůbec nic slyšet, například svědectví vídeňského kriminálního antropologa Benedikta. Ten ve svých biografických vzpomínkách vypráví, že se jednou při horském výstupu ocitl v blízkosti smrti a v tom okamžiku se mu v duši odvíjel celý jeho život. Tento jev je dán tím, že prodělá-li člověk mohutný otřes, děje se něco určitého s jeho éterným tělem.

Známe pocit mrtvení v ruce. Zakládá se na tom, že se uvolnilo éterné tělo. Jasnozřivý člověk může v takovém případě vidět, že mrtvící [éterné] prsty na ruce malátně visí dolů jako rukavice. Něco podobného se děje i tehdy, když je někdo zhypnotizovaný. Jasnozřivec vidí, že éterná hlava visí vpravo i vlevo ven z fyzické hlavy. Jestliže člověk prožije tak obrovský otřes jako při tonutí, celé jeho éterné tělo je vyzvednuto z těla fyzického. To pak způsobí, že nastane zmíněné vzpomínkové tablo.

Druhá smrt a kámaloka

Poté, co duše po smrti nějakou dobu žije v tomto vzpomínkovém obraze, následuje druhá smrt. Od éterného těla se odděluje astrální tělo s Já. Éterné tělo přechází, podobně jako přechází fyzické tělo do žvlů fyzického světa, do světového éteru neboli do světa obecného života. Když se éterné tělo oddělí, má nějaký čas ještě podobu fyzického těla. Lze ho vidět jako cosi na způsob přízraku, který se zdržuje v blízkosti hrobu nebo někde jinde, kde dotyčný člověk byl. Má tendenci zůstat v blízkosti fyzického těla.

Nyní musíme sledovat osud astrálního těla se sebevědomím člověka. Záhy poté, co se éterné tělo oddělí od těla astrálního, nastupuje jistý druh vědomí. Toto vědomí je mnohem silnější než živé snění. Prožívá skutečnost astrálního světa. Tento stav nazýváme kámaloka, což doslovně znamená „místo žádostí“. Není tím však míněno místo, které by bylo mimo fyzický svět. Astrální svět existuje uvnitř našeho

fyzického světa. Tyto světy se liší jen tím, že jeden je poznatelný jinými orgány než ten druhý. V tomto astrálním světě teď žije člověk, obklopený svým astrálním tělem. Je to svérázný život, kterým nyní prochází. Nejlépe to pochopíme, když si uvědomíme, jak člověk žil do té doby.

Dejme tomu, že dnešní průměrný člověk má své oblíbené jídlo, má chuť na toto jídlo. Tuto chuť na jídlo ovšem nemá někde ve fyzickém těle. Fyzické tělo jídlo pouze sní, to jsou fyzické děje. Tyto fyzické děje se mohou odehrávat jako chemický proces; nejsou ovšem totožné s požitkem z jídla. Tento požitek je obsažen v duši labužníka. Tak je tomu se všemi slastmi a strastmi, které duše prožívá. Aby měl člověk požitek z jídla, potřebuje samozřejmě fyzický nástroj, aby jídlo mohl požít. Má-li se duše potěšit z krásných barev nebo jiných věcí, je nutná přítomnost fyzických očí, aby se v duši mohla dostavit radost z barvy. To, co se v duši dožaduje uspokojení prostřednictvím smyslů, je káma. V kámaloce duše dosud prahne po požitku, po smrti jí však chybí orgány, aby žádosti uspokojila. V duši se pak rozhostí zvláštní pocit. Můžeme ho srovnat s tím, co se v duši odehrává, prochází-li člověk pouští, kde není žádný pramen, a má palčivou žízeň. Stav po smrti je tedy podmíněn tím, že chybí orgány k uspokojení žádostí. Člověk prožívá palčivou žízeň, a to tak dlouho, dokud všechny žádosti nezmizí. Čím více se v tomto životě osvobodil od potřeby smyslového uspokojování, čím více si osvojil krásu a dobro světa, ryzost, netělesné ideje, tím rychleji kámalokou projde. Jestliže se dokonce vžil do duchovního světa, jestliže svou duši prostoupil představami a myšlenkami existujícími za smyslovým světem, pak je jeho kámaloka krátká.

Na astrální pláni probíhá všechno pozpátku a věci vypadají obráceně, tedy zrcadlově, například číslo 641 je zde třeba číst jako 146. Vášeň, kterou člověk vytvoří, k němu přistoupí v podobě obrazu, řekněme v obrazu divokého zvířete. Takovýto obraz však ve skutečnosti vychází z člověka samotného.

Pocit rozpínání éterného těla a rozkouskování astrálního těla

Člověk tak ještě jednou, pozpátku, prožívá život, který má za sebou. Zpětně prožívá věci, které se staly před smrtí. Toto zpětné prožívání ho vede až do dětství. Tím se nakonec zbaví všeho, co ho poutalo k fyzické existenci. Naplní se slova: „Nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského.“ Člověk dospívá do bodu, v němž se nacházel, než se inkaroval. Stává se opět takovým, jakým byl, když byl dítě. Je tím zralý, aby se vrátil do devachanu.

Musíme si osvojit dvě představy. Musíme vzít v úvahu pocit, který se s velkou intenzitou objevuje v okamžiku smrti. Současně se vzpomínkovým obrazem člověk pociťuje, že je větší a větší. Zvětšují se i obrazy jeho uplynulého života, které ho obklopují. Zatímco se člověk dosud nachází v éterném těle, rozrůstá se takříkajíc do svého okolí. Jestliže člověk, nacházející se v éterném těle, zažil nějakou událost, která se odehrála padesát mil daleko, je tomu tak, jako by se roztáhl až k dějišti události. Pokud byl někdy v Americe, cítí, jak se rozrůstá až do Ameriky.

V éterném těle člověk pociťuje své neustálé zvětšování. V astrálním těle se naproti tomu cítí rozkouskovaný na různé jednotlivé části. Astrální tělo zdaleka nepociťuje jako prostorovou jednotu. Existují například vosičky, které mají zadeček spojený s přední částí těla jen tenoučkou stopkou. To je příklad toho, jak dvě části, které k sobě patří, jsou i ve fyzickém světě udržovány pohromadě spojením s nepatrným rozpětím. V astrálním světě se ovšem může stát, že mezi dvěma částmi neexistuje dokonce vůbec žádné spojení, a přesto jedna část patří ke druhé a jejich sounáležitost je naprosto pociťována. V astrálním těle se člověk může nacházet na nejrůznějších místech současně. Jestliže člověk, který prochází kámalokou, ve svém pozemském životě způsobil

druhému člověku fyzickou nebo duševní bolest a ve zpětném prožívání se dostane do tohoto bodu, vnímá se v tom druhém a prožívá tuto bolest ve svém vlastním astrálním těle. Všechny zážitky a činy předchozího života jsou podruhé vyvolány v tomto pocitovém zrcadle. I to je součástí života v kámalóce.

Ještě jednou si shrňme, co bylo řečeno o posmrtných zážitcích. Jako první se člověku přehrává všechno, co prožil v pozemském životě, aniž by pociťoval libost a nelibost. Jako druhé člověk ve zpětně se odvíjejícím životě prožívá utrpení, která sám způsobil. Jsou dvě věci, které člověku zůstávají. Substance éterného těla z něj vychází ven, avšak síly éterného těla zůstávají; v podobě jakési sedliny zůstává extrakt všech prožitků. Tento extrakt se nasytí činy, které člověk vykonal. Prožitky z kámaloky si odnáší s sebou a nese si je dál do devachanu. Látka, které se před vstupem do vyššího života musí zbavit, se nyní uvolňuje. Astrální pláň kolem dokola je jakoby posetá astrálními mrtvolami. To je něco, co si člověk s sebou do devachanu vzít nemůže. Astrální mrtvola se rozpouští v astrálním světě.

Devachan: proměna prožitků ve schopnosti

Chceme-li porozumět tomu, co člověk činí v devachanu, musíme se nejprve podívat na to, jak probíhá život zde na Zemi. Zde na Zemi jsou prožitky zpracovávány takovým způsobem, že je z nich vytažena jen ta nejnepatrnější část; z každé události by se toho dalo vytáhnout mnohem více. Nejjasnější nám to bude, podíváme-li se na tu věc opačně. Vzpomeňme si například, jak jsme se učili psát. To bylo spojeno s různými zážitky. Tyto zážitky se všechny koncentrují v jeden jediný, ve schopnost psaní. Něco, co se nejprve odehrálo vnějším způsobem ve světě, se promění ve schopnost. Ve všech prožitcích je obsažena takováto možnost, takováto příležitost: později se mohou proměnit ve schopnosti. Po smrti dochází k této proměně. Když se člověk znovu narodí, objeví se pak

mnohé jako schopnost či jako vloha. Vrací se se stále čtenějšími vlohami. To je v devachanu základním pocitem: všechny prožitky se proměňují ve schopnosti. Z toho vyvěrá pocit blaženosti. Člověka pak prostoupí proud blaženosti. Tento pocit lze přirovnat k pocitu, který duševně prostoupí slepici, když vysedí vejce. Živý tvor pociťuje každé stvoření jako blaženost. Čím vyšší je tvoření, tím vyšší je blaženost, kterou pociťuje. Tento devachanský pocit není žádnou iluzí. Vztahy, které se vytvořily v tomto světě, jsou v devachanu mnohem intenzivnější než zde. Meze prostoru a času odpadají. V tomto světě člověk skutečně může ožít v druhém člověku. Vztah matky k dítěti se z animálního citu vypracovává k morálnímu vztahu. Všechno, co je animální, v kámaloce odpadá jako šupiny a obě bytosti v devachanu prostupuje to duchovní. Všechny zde vytvořené vztahy jsou v devachanu proměněny ve větší intenzitu. Jestliže člověk v devachanu rozvinul vše, co je nutné, je zralý k novému narození.

Sestup k novému zrození

V astrálním světě existují nejrůznější útvary. Člověk se seznámí s nejrozmanitějšími obyvateli astrální pláně. Jsou zde například útvary, které obrovskou rychlostí chvátají astrálním prostorem; jako zvoncovité útvary sviští astrálním světem. Jsou to lidé vracející se opět k narození. Jakmile člověk v devachanu promění všechny prožitky ve schopnosti, sestupuje zase do astrálního světa. Podobně jako přitahuje magnet železné štěpinky, přičleňuje si navracející se člověk v astrálním prostoru éterné tělo pro svůj nový pozemský život. To se děje s pomocí jiných duchovních bytostí. Pak je člověk zároveň veden k rodičovskému páru, který je přibližně vhodný pro jeho novou inkarnaci. Přičleněno mu může být jen to nejlepší možné tělo. Začlenění do fyzického těla ovšem neprobíhá jen podle tohoto jednoho hlediska; je určeno i místo a prostředí, v němž se člověk bude vyvíjet. To všechno je určováno činy, které lidé vy-

konali v minulém životě. Astrální substance, která se přičleňuje, to jsou schopnosti, jež získal. Představy, které se staly pevnou součástí jeho duše, působí v utváření éterného těla. Éterné tělo zase podmiňuje uzpůsobení fyzického těla.

Jak se ovšem stane, že člověk nalezne právě takovou situaci, do níž je při své nové inkarnaci veden? Tady musíme ještě mluvit o tajupných působeních, odehrávajících se kolem člověka. Cho-

vá-li člověk myšlenku, přání, cit, pak jsou to především prožitky v astrálním těle. Jeho city, jeho myšlenky, projevující se v jeho auře, představují zároveň formy na astrální pláni. To, co člověk ve fyzickém životě prožívá v duši, má odpovídající formu v astrálním prostoru. Fyzické prožitky existují nejen na fyzické pláni, nýbrž pokračují na pláni astrální. Všechno, co člověk prožívá ve své nejhlubší duši, má zrcadlový obraz na astrální pláni. To, co je však vlastností éterného těla, pokračuje na devachanské pláni. Podobně jako každá myšlenka vytváří formu na astrální pláni, vyvolává každá vlastnost éterného těla svůj zrcadlový obraz na devachanské pláni. Také činy mají ve vyšších světech svůj obraz, a to na pláni buddhi. Myšlenky se tedy zrcadlí na astrální pláni, zvyky na devachanské pláni a činy na pláni buddhi.

myšlenky	astrální pláň
sklony	devachanská pláň
činy	pláň buddhi

Člověk ustavičně zabydluje astrální pláň myšlenkovými formami, devachanskou pláň formami svých sklonů a pláň buddhi otisky svých činů. To vše nás na vyšších pláních neustále obklopuje. To je jedna stránka. Kromě ní však existuje ještě druhá stránka. Představme si, že jsme někomu něco udělali, provedli jsme nějaký čin, který ho poškodil. Během kámaloky to prožijeme sami na sobě. To, co si pak odnášíme s

sebou jako bolest, kterou jsme prožili v tom druhém, se stává silou, jež se vepisuje do pláně buddhi. Rozvíjení této síly se připravuje tím, že je zanesena na pláň buddhi. Člověk je veden ke všemu, co je vepsáno v pláni buddhi. Na základě zkušeností, kterých se mu dostává v kámaloce, se na pláni buddhi opět spojuje s následky svých činů. Protože člověk teď ještě nemůže žít na pláni buddhi, nemůže to učinit sám. Musí mít vůdce. Těmito vůdci jsou Lipikové, bohové osudu. Ti člověka uvádějí do jeho osudu, protože on sám ho ještě nedokáže pochopit.

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 22. října 1906 večer v Berlíně, in: Ursprungsimpulse der Geisteswissenschaft, GA 96, str. 177nn; poznámky posluchačů.

Rudolf Steiner

GA 96